

**Zajištění provozu Jednotné informační brány
v celonárodním měřítku,
zpřístupnění informačních zdrojů Národní knihovny
České republiky a českých webových zdrojů**

**Žádost o poskytnutí dotace Odboru umění a knihoven MK
na program VISK pro rok 2005**

**Podprogram č. 8 Informační zdroje
B. Zpřístupnění informačních zdrojů prostřednictvím
Jednotné informační brány**

Předkládá Národní knihovna České republiky

7. ledna 2005

ŽÁDOST

o poskytnutí dotace z rozpočtu odboru umění a knihoven MK
na podprogram Informační zdroje. *Linie B. Zpřístupnění informačních zdrojů prostřednictvím Jednotné informační brány* v rámci programu

Veřejné informační služby knihoven pro rok 2005

Název a adresa žadatele: **Národní knihovna ČR, Klementinum 190, 110 00 Praha 1**

Príspevková organizace (nehodící se škrtněte): Ministerstva kultury

Jméno statutárního zástupce: **Mgr. Vlastimil Ježek**

Tel/fax: **221 663 262**

E-mail: **vlastimil.jezek@nkp.cz**

IČO: **00023221**

DIČ: **CZ00023221**

Bankovní spojení: (číslo účtu/kód banky) **85535-011/0100**

Kraj: **Praha**

Okres: **Praha 1**

Evidenční číslo knihovny: **1602/2002**

Číslo registrace na MV ČR (pouze občanská sdružení):

Adresa finančního úřadu: **Finanční úřad pro Prahu 1, Štěpánská 28, 110 01 Praha 1.**

Název Vašeho projektu: **Zajištění provozu Jednotné informační brány v celonárodním měřítku, zpřístupnění informačních zdrojů Národní knihovny České republiky a českých webových zdrojů**

Místo realizace: **Praha**

Termín realizace: **rok 2005**

Požadovaná výše dotace: **2 999 000 Kč**

Osoba odpovídající za projekt: **PhDr. Bohdana Stoklasová**

Žadatel o dotaci potvrzuje správnost uvedených údajů a prohlašuje, že nemá žádné nevyrovnané závazky dle §2 nařízení vlády č. 288 ze dne 29. května 2002, kterým se stanoví pravidla poskytování dotací na podporu knihoven.

V Praze dne 7. ledna 2005

.....
podpis statutárního zástupce žádajícího subjektu
nebo fyzické osoby

Typ knihovny (zatrhněte):		Národní		Jiný typ subjektu:			
Městská	Místní	Muzejní	<u>Jiná:</u>	Sdružení	Nadace	a.s.	s.r.o.
Počet obyvatel obce: 1 173 000				Počet uživatelů/rok 2003: 583 158			
Týdenní počet hodin pro veřejnost* rok 2003 : 80				Počet knihovních jednotek rok 2003: 6 045 996			
Počet zaměstnanců (úvazků) rok 2003: 448				Přírůstek sv./rok 2003: 83 987			
Počet odebíraných titulů periodik/rok 2003: 7 776				Počet výpůjček/rok 2003: 623 750			
Počet počítačů celkem: 625							
Z toho v síti: 600		Z toho pro uživatele: 60		Z toho napojených na Internet: 32			
Rychlost vnitřní sítě současná: 1 000 Mbit/s				Plánovaná rychlost vnitřní sítě (a kdy):			
Automatizovaný knihovnický systém							
Používaný AKS: ALEPH 500				Plánovaný AKS: ALEPH 500			
Zatrhněte současný typ připojení na Internet				Rychlost připojení současná: 155 Mbit/s Rychlost plánovaná (a kdy): 655 Mbit/s			
<u>Optika</u>	Pevná linka	ADSL	ISDN	Radiový spoj	Vytáčené spojení	Jiné:	

DOTACE Z PODPROGRAMU VISK 8/B V PŘEDCHOZÍCH LETECH

Rok 2002:

Žádáno: 2 222 079 Získáno: 2 222 000 (1 302 000 investice, 920 000 neinvestice)

Stručné zhodnocení použití grantu:

Cíle projektu Zajištění provozu Jednotné informační brány v celonárodním měřítku a zpřístupnění informačních zdrojů Národní knihovny České republiky byly v roce 2002 rozděleny do několika oblastí

- Zajištění **provozu** Jednotné informační brány (JIB) v celonárodním měřítku
- **Zpřístupnění informačních zdrojů** Národní knihovny ČR prostřednictvím JIB
- Zajištění **návaznosti na projekt WebArchiv**
- Příprava základních doporučení pro **budování tematických bran v ČR**
- **Obohacení souborů věcných autorit** o anglické ekvivalenty a konkordance klasifikací MDT a DDT.

Všechny dílčí cíle byly splněny.

Byl zajištěn **provoz v celonárodním měřítku**. Do konce roku 2002 se do projektu aktivně zapojila většina největších českých knihoven a souborných katalogů. Jejich zdroje jsou k dispozici pro prohledávání a stahování záznamů a jejich uživatelé mají pohodlný integrovaný přístup k volným i placeným zdrojům. V závěru roku 2002 se připojily i dvě nejvýznamnější slovenské knihovny – národní a univerzitní, čímž projekt překročil národní rámec a zároveň došlo díky propojení českých a slovenských národních souborných katalogů v rámci JIB k praktické realizaci česko-slovenského

* = počet hodin v týdnu, kdy jsou přístupné základní služby knihovny (ne součet hodin všech poboček)

VISK 8 - Informační zdroje - B 2005

souborného katalogu CASLIN, byť nikoli v původně plánované fyzické, ale virtuální podobě. Ve druhé polovině roku 2002 byl zakoupen a nainstalován nový, podstatně výkonnější, server, v závěru roku 2002 byla nainstalována nová verze programů MetaLib i SFX, které tvoří základ JIB. Tím se podstatně zvýší uživatelský komfort. Statistiky JIB vykazují stále se zvyšující zájem o využívání JIB. Bohatě **informační zdroje NK byly zpřístupněny** uživatelům JIB, v závěru roku 2002 bylo připraveno v rámci JIB i **elektronické dodávání dokumentů** z fondů NK.

V rámci řešení projektu proběhla řada jednání i testování možné návaznosti projektů **WebArchiv** a JIB. Byly vytvořeny předpoklady pro základní popis internetových elektronických zdrojů s využitím nástrojů JIB. Stručný popis (metadata) bude u vybraných dokumentů následně rozvinut v ALEPHu a v rámci bázi dat NK integrován do JIB. K praktické realizaci dojde ihned po zprovoznění nové verze MetaLib na počátku roku 2003. Kromě popisu internetových elektronických zdrojů je třeba zajistit i jejich archivaci a trvalou dostupnost. Ta bude alespoň dočasně zajištěna prostřednictvím staršího serveru JIB. Integrace projektů JIB a WebArchiv se tak ukazuje jako racionální nejen z hlediska optimalizace využití pracovních kapacit a koordinované standardizace, ale i kapacit programových a technických.

V rámci přípravy na **budování tematických bran v ČR** byla v roce 2002 provedena **analýza zahraničních zkušeností** a standardů a na jejím podkladě byl připraven **návrh doporučení** pro budování tematických bran v ČR takovým způsobem, aby mohly být snadno integrovány do mezinárodního kontextu.

S mezinárodní integrací heterogenních informačních zdrojů v rámci JIB úzce souvisí i obohacení českých národních souborů věcných autorit o **anglické ekvivalenty**, aplikace metody Konspektu a vytvoření **konkordance mezi klasifikacemi** MDT a DDT. V rámci řešení projektu došlo v této oblasti v roce 2002 k významnému posunu v rovině teoretické i prakticko-aplikační. Všechny popsané výsledky jsou dostupné na

<http://www.jib.cz> a <http://jib-info.cuni.cz>

Rok 2003:

Žádáno: 2 480 000 Získáno: 2 480 000 (140 000 investice, 2 340 000 neinvestice)

Stručné zhodnocení použití grantu:

Cíle projektu Zajištění provozu Jednotné informační brány v celonárodním měřítku a zpřístupnění informačních zdrojů Národní knihovny České republiky byly v roce 2003 rozděleny do několika oblastí

- Zajištění **provozu** Jednotné informační brány v celonárodním měřítku
- **Zpřístupnění informačních zdrojů** Národní knihovny České republiky
- **Zpřístupnění významných českých webových zdrojů**
- Zahájení **budování tematických bran v ČR**
- **Optimalizace věcného zpřístupnění** s ohledem na integraci českých zdrojů do mezinárodního kontextu

Všechny dílčí cíle byly splněny.

Provoz Jednotné informační brány v celonárodním měřítku zajišťovali pracovníci ÚVT ve spolupráci s pracovníky NK.

Mezi standardní a rutinní aktivity ÚVT vedle helpdesku patřila HW podpora serveru, podpora OS, správa a podpora RDBMS Oracle a zálohovací práce. Ostatní činnosti jsou členěny podle aplikačního SW na část MetaLib a část SFX

MetaLib: V roce 2003 byl MetaLib provozován ve verzích 2.x a průběžně byl aktualizován pomocí systémových revizí (verze 2.1 – 2.14). Každá revize řešila drobné chyby a přinášela rozšíření stávající funkcionality nebo zcela nové funkce. Souběžně se systémovými revizemi probíhaly i revize konfiguračních zdrojů, tedy revize databáze znalostní báze. Prováděné činnosti lze rozdělit do 5 oblastí: správa a údržba systému (zálohování dat, čištění dočasných souborů, aktualizace systému, zabezpečení), domén a elektronických konferencí; doplňování nových zdrojů a úpravy stávajících

VISK 8 - Informační zdroje - B 2005

zdrojů; implementace nových funkcí; propagace a podpora využívání JIB; technická podpora uživatelů. Významným úkolem roku 2003 byla příprava nové funkcionality - přebírání záznamů. Toto rozšíření umožní libovolné knihovně v ČR přebírat záznamy z bibliografických zdrojů nabízených v JIB v požadovaném bibliografickém formátu a v požadované znakové sadě. Pracovní skupina JIB použila robustní konvertor formátů záznamů, který pomocí doplněného rozhraní připojila k Z39.50 serveru MetaLibu. Do konce roku 2003 se podařilo všechny technické problémy vyřešit a funkcionality je nyní připravena k rutinnímu použití.

SFX: Na jaře roku 2003 proběhl upgrade *SFX* na verzi 2.0. Upgrade *SFX* na verzi 2.0 vyřešil problémy s kódováním ve znakové sadě Latin2 – *SFX* v2.0 používá kódování UTF-8 a obsahuje moduly pro překódování do znakových sad CP 1250 i ISO Latin 2. Současně s upgrade proběhly úpravy *SFX* menu: *SFX* menu je dvojjazyčné, české a anglické. Nabídky odkazů do katalogů knihoven byly rozděleny do čtyř skupin, tedy stejně jako v MetaLibu, a byly uspořádány do přehlednějších rozbalovacích menu. Přibyly nové odkazy na nápovědu. Měsíčně probíhaly tzv. update *SFX*, které spočívaly v úpravách konfigurací propojovaných databází a www služeb. Souběžně probíhaly i opravy a drobnější úpravy serveru *SFX*. (Zdrojový update připravuje tvůrce systému, firma Ex Libris, ke konci každého měsíce.) Součástí listopadového update *SFX* je nový statistický modul nabízející podstatně podrobnější statistické informace. Průběžně byly aktualizovány a optimalizovány propojovací algoritmy a přidávány nové služby do *SFX* nabídky. Tak, jak byly zapojovány do MetaLibu katalogy knihoven, byly tyto katalogy zapojovány též do *SFX*. Pro knihovny nově zapojované do JIB byly v rámci *SFX* také zpřístupňovány licencované zdroje.

Těžiště činností NK (především pracovníků referenčního centra) spočívalo v roce 2003 v katalogizaci českých i zahraničních zdrojů a testování jejich správného fungování. Po přechodu na novou verzi softwarového zabezpečení JIB se pracovníci NK zaměřili především na optimální nastavení a doladění již zapojených zdrojů, v první fázi především českých. Z hlediska využívání JIB v celostátním a mezinárodním měřítku jako virtuálního souborného katalogu se jedná o kvalitativní posun. V současné době jsou vyladěny katalogy většiny krajských a ústředních knihoven a zapojené souborné katalogy tak, aby vyhledané záznamy plně odpovídaly zadanému dotazu. Další důležitou oblastí byla optimalizace uživatelského rozhraní. Referenční centrum spolupracuje v oblasti dodávání dat a propojení služeb s řadou českých knihoven a projektů, na něž je JIB postupně napojována (např. Portál STM - Katalog STM; Virtuální polytechnická knihovna; Dodávání dokumentů z fondu NK ČR dalším knihovnám).

Konfigurace zdrojů a jejich úpravy, školení, vydávání informativních a propagačních materiálů zajišťovali pracovníci ÚVT a NK společně.

Bohaté informační zdroje NK byly zpřístupňovány uživatelům JIB, elektronické dodávání dokumentů z fondů NK fungovalo již v rutinním provozu.

V rámci **zpřístupnění** významných českých **webových zdrojů** se řešitelé zabývali přípravou podmínek pro zpracování české národní bibliografie elektronických online zdrojů. Úkol technického řešení zpřístupňování elektronických zdrojů uložených ve webovém archivu byl splněn, když byl dokončen vývoj aplikace pro indexaci, prohledávání a zpřístupňování webového archivu. Tato aplikace je nyní testována na ostrých datech menšího rozsahu, konkrétně na zdrojích, vybraných pro účely registrace v ČNB a pro účely zpřístupnění prostřednictvím JIB. Značné úsilí bylo vynaloženo na vyřešení legislativních problémů, bez kterého nelze realizovat zpřístupňování archivovaných zdrojů

Návrh doporučení pro **budování tematických bran** (oborových informačních bran) v ČR byl dopsán a upřesněn, byly připraveny pracovní listy pro popis různých zdrojů v rámci oborových informačních bran a připraven základ kritérií výběru dokumentů pro oborové informační brány. Hlavní řešitelka projektu zorganizovala a vedla workshop věnovaný oborovým informačním branám na Mezinárodním knihovnickém a informačním kongresu IFLA, kde prezentovala výsledky průzkumu věnovaného stavu řešení této problematiky v různých zemích. Na workshopu odeznela řada příspěvků obsahujících důležité informace a podněty pro další rozvoj v ČR. Zazněl zde i příspěvek řešitelů JIB. Problematice oborových informačních bran byly věnovány i příspěvky řešitelů na domácích konferencích a seminářích.

VISK 8 - Informační zdroje - B 2005

K základním předpokladům **optimalizace věcného zpřístupnění** s ohledem na integraci českých zdrojů do mezinárodního kontextu patří především obohacení tematických autoritních termínů o anglické ekvivalenty, aplikace metody Konspektu, schéma předmětové kategorizace pro potřeby Konspektu (ladění konkordance MDT a DDT). Důslednou aplikací těchto předpokladů vzniká integrovaný nástroj pro indexaci a vyhledávání heterogenních informačních zdrojů sloužící k řízenému zpřístupňování informačních zdrojů, který usnadňuje propojení jednotlivých informačních zdrojů a umožňuje univerzální přístup k informačním zdrojům a službám; hierarchická struktura řízeného souboru na úrovni skupin Konspektu slouží jako základ pro tvorbu předmětově orientovaných univerzálních, polytematických i monotematických bran

Všechny popsané výsledky jsou dostupné na

<http://www.jib.cz>, <http://jib-info.cuni.cz>, <http://www.webarchiv.cz> a http://www.nkp.cz/standard/Mdt_tabulky1.htm

Rok 2004:

Žádáno: 2 850 000 Získáno: 2 850 000 (200 000 investice, 2 650 000 neinvestice)

Stručné zhodnocení použití grantu:

Cíle projektu Zajištění provozu Jednotné informační brány v celonárodním měřítku a zpřístupnění informačních zdrojů Národní knihovny České republiky byly v roce 2004 rozděleny do několika oblastí

1. Zajištění **provozu a rozvoje** Jednotné informační brány (JIB) v celonárodním měřítku
2. **Zpřístupnění informačních zdrojů** Národní knihovny České republiky
3. **Zpřístupnění významných českých webových zdrojů**
4. **Příprava, testování a rozvoj standardů pro budování oborových informačních bran** v ČR
5. **Optimalizace věcného zpřístupnění** s ohledem na integraci českých zdrojů do mezinárodního kontextu

Všechny dílčí cíle byly splněny.

Zajištění provozu a rozvoje JIB

V roce 2004 došlo díky finanční podpoře v rámci VISK 8/B k rozšíření možnosti využití programu MetaLib pro vyšší počet současně pracujících uživatelů a zároveň legalizaci možnosti jeho využití v národním měřítku.

Hlavní činnosti související s provozem a rozvojem JIB se dělí na činnosti technického rázu, které zajišťují externí pracovníci, a na činnosti knihovnické, které zajišťují převážně pracovníci referenčního centra NK.

Technické činnosti

Hlavní činnosti správy a rozvoje MetaLibu a SFX v rámci JIB můžeme rozdělit do 5ti základních oblastí:

- Administrace a údržba systémů MetaLib a SFX
- Správa stávajících informačních zdrojů, připojování nových zdrojů a knihoven
- Správa a rozvoj Z39.50 rozhraní MetaLib JIB pro stahování záznamů
- Tvorba informačních stránek, Informačního zpravodaje JIB, školení a prezentace JIB
- Příprava rozšíření JIB o oborové informační brány a konzultace

Administrace a údržba systému MetaLib a SFX

V roce 2004 nedošlo ke změně verze MetaLibu (po celý rok jsme používali verzi 2), aplikovali jsme ale množství revizí, které opravovaly některé nedostatky nebo přinesly nové funkce a rozšíření. Hlavní rozvoj funkcionality se dočkal modul pro stahování záznamů (Z39.50 server MetaLibu a navazující aplikační část). SFX po celý rok rovněž pracoval ve verzi 2, podobně stejně jako v případě MetaLib

VISK 8 - Informační zdroje - B 2005

byla aplikována řada revizí jak programové částí i znalostní báze. MetaLib a SFX po celý rok pracovaly bez vážných výpadků a jejich provoz lze označit za velmi stabilní.

Správa stávajících informačních zdrojů, připojování nových zdrojů a zapojování knihoven

V průběhu roku 2004 jsme udržovali v chodu všechny stávající informační zdroje, domácí i zahraniční. Vzhledem k velkému počtu připojených zdrojů docházelo na straně vzdálených zdrojů k výpadkům (nedostupnost Z39.50 serverů atp.), které jsme operativně řešili se správci těchto zdrojů. Tato činnost průběžně představuje poměrně velký objem prací a tvoří hlavní know-how projektu: na jejím výstupu vzniká cenná znalostní báze o zdrojích a jejich nastavení. V současné době nabízíme 157 aktivních zdrojů, z nichž některé kumulují stovky dílčích informačních zdrojů (např. Ebsco a další integrované zdroje). V roce 2004 se podařilo úspěšně připojit několik významných zdrojů, z nichž nejdůležitější jsou National Library of Medicine, California Digital Library, National Library of Canada, HighWire, ÚZPI a katalog STK. Rozpracováno zůstává připojení plnotextového archivu českých článků Anopress, digitální sbírky Manuscriptorium a generátoru citací provozovaném Masarykovou univerzitou v Brně. Byla provedena kompletní revize licencovaných zdrojů podle nových konsorciálních licencí a byly ověřeny a opraveny všechny evidované rozsahy IP adres zapojených institucí. K projektu JIB bylo připojeno osm nových knihoven, které prostřednictvím JIB mohou využívat předplacené informační zdroje.

Správa a rozvoj Z39.50 rozhraní JIB pro stahování záznamů

V oblasti stahování záznamů přes JIB se podařilo v roce 2004 vyřešit řadu problémů a službu začaly využívat desítky českých knihoven (44 knihoven k 13.12.2004). Byl nasazen konvertor bibliografických záznamů mezi formáty UNIMARC a MARC 21, což umožnilo začít využívat české i zahraniční záznamy bez ohledu na zdrojový a cílový formát. S postupným přechodem knihoven v ČR na formát MARC 21 se stalo přebírání záznamů v JIB pro mnohé knihovny jedinečným nástrojem pro získání záznamů z českých knihoven s odlišným formátem. K dispozici je také konverze znakových sad pro knihovny s AKS nepodporujícími UTF-8. Přebírání záznamů JIB tak může používat knihovna s libovolným AKS. Proces tvorby profilů pro stahování jsme částečně automatizovali pomocí webového generátoru. Modul pro stahování záznamů obsahoval několik vážných chyb, z nichž se nám podařilo ty nejzávažnější odstranit aktivní spoluprací s firmou Ex Libris. S nárůstem uživatelů přebírání záznamu vzrostl značně i počet různých dotazů a žádostí o úpravu existujících profilů či přidání nových profilů. Pro včasné informování o novinkách ve službě přebírání záznamů byla založena samostatná elektronická konference prebirani@cuni.cz. V té je v současné době registrováno 62 uživatelů služby. V první polovině prosince 2004 byl průměrný počet dotazů na Z39.50 serveru JIB (počítáno na pracovní dny) téměř 800 denně. Dohromady bylo pro české knihovny během roku 2004 vytvořeno 94 profilů.

Důležitým předpokladem správné komunikace Z39.50 v českém prostředí bylo schválení Profilu Z39.50 JIB, který definuje nastavení atributů Z39.50, mapování na UNIMARC/MARC 21 a přináší některá doporučení k indexování. Tento profil jsme navrhli a přednesli účastníkům ZIG na schůzce v únoru 2004. Profil přislíbili dodržovat všichni producenti a distributoři AKS na českém trhu.

Tvorba informačních stránek, školení a prezentace JIB

Průběžně jsme spravovali informační stránky na <http://jib-info.cuni.cz/>, připravili jsme několik technických dokumentů. Také jsme vydali 2 čísla Informačního zpravodaje JIB (<http://jib-info.cuni.cz/zpravodaj>), který je rozeslán elektronickou poštou uživatelům JIB. Pro rozeslání zpravodaje a pro včasné informování uživatelů o novinkách JIB slouží elektronická konference jib-info@cuni.cz, ve které je k 9.12.2004 registrováno 843 uživatelů JIB (počet průběžně kolísá oběma směry – kromě růstu díky registraci nových uživatelů dochází i k úbytku těch, jejichž e-mailová schránka zanikla nebo byla delší dobu nedostupná). Proběhla celá řada školení a prezentací, jejichž soupis i příslušné dokumenty jsou k dispozici na http://jib-info.cuni.cz/akce/akce.php?akce=ostatni_minule.

Příprava rozšíření JIB o oborové informační brány

Zakoupení dvou dalších SFX instancí v rámci VISK 8/B došlo k zakoupení dvou dalších SFX instancí, které umožní diferenciaci přidávaných služeb a zahájení budování dvou oborových informačních bran.

VISK 8 - Informační zdroje - B 2005

Ve druhém kole programu 1N vyhlášeného MŠMT je zajištěno částečné financování odborných knihovnických prací souvisejících především s tvorbou metodiky oborových informačních bran a tvorbou záznamů, nikoli však k zajištění technických předpokladů jejich tvorby. Spojením prostředků získaných v rámci VISK 8/B a 1N tak dochází k účelnému propojení vícezdrojového financování oborových informačních bran. V závěru roku proběhly přípravné práce a analýzy pro rozšíření JIB o oborové informační brány. Byla navržena architektura, byli připraveny instance SFX a proběhly konzultace s odbornými garanty a řešiteli projektu.

Knihovnické činnosti

Oddělení referenčních a meziknihovnických služeb zajišťuje v rámci JIB nastavení, rozvoj a propagaci jak zdrojů, které jsou zapojeny do projektu, tak i služeb. Naším cílem je vytvořit v jednotném prostředí JIB takovou nabídku a klasifikaci (rozdělení) zdrojů, která by zabezpečovala uživatelům snadný přístup ke zdrojům ČR, výběrově i k nejvýznamnějším zdrojům světovým. Zároveň se zpřístupněním zkvalitňujeme nabídku přidáných služeb přes SFX prostředky, především v souvislosti s přístupem a získáváním plných textů.

Během roku 2004 byla z pohledu služeb vytvořena nová kategorie „České články“, byly zapojeny nové zdroje, zkvalitněna nabídka SFX přidáných služeb a vytvořeny některé dokumenty, které uživatelům JIB slouží jako nápovědy či pomůcky při vyhledávání.

Vytvoření kategorie „České články“

V této kategorii jsou shromážděny článkové databáze (např. Báze ANL Národní knihovny ČR), regionální článkové bibliografie (např. KVK Liberec, SVK Hradec Králové) a oborové článkové bibliografie (např. Divadelní ústav, Ústav pro českou literaturu AV ČR). Některé zází článků je možné prohledávat přímo v prostředí JIB, jiné jsou pouze odkazové. Cílem vytvoření kategorie „České články“ bylo soustředění článkových bibliografií na jednom místě tak, aby uživatelé co nejnadněji a nejrychleji získali přehled o existujících databázích.

Zpřístupnění informačních zdrojů Národní knihovny České republiky

Bohaté informační zdroje NK byly zpřístupňovány uživatelům JIB, elektronické dodávání dokumentů z fondů NK fungovalo v rutinním provozu

Zpřístupnění významných českých webových zdrojů

Z důvodu neefektivního přístupu k datům bylo ukončeno využívání páskového robota NK umístěného na digitalizačním pracovišti v CDH NK pro uložení archivovaných dat a řešitelé přešli na využití diskového pole, které umožní v příštím roce práci s větším objemem dat a bude dále rozšířeno. V polovině března 2004 byla spuštěna celoplošná sklizeň domény cz pomocí programu NEDLIB Harvester. V průběhu prvního pololetí 2004 se velikost celého komprimovaného webového archivu uloženého na diskovém poli v MZK přiblížila hranici 1TB a volné místo na tomto poli se snížilo pod 250 MB a začala tak akutně hrozit kolize s vlastními potřebami MZK. Zároveň začaly od počátku roku vycházet veřejné verze nového volně dostupného archivního crawleru Heritrix (vývoj Internet Archive), který od verze 0.2.0 uveřejněné v lednu dospěl až do listopadové verze 1.2.0, která už se vykazuje značnou stabilitou a mnoha vlastnostmi, které nemá ani starší NEDLIB Harvester. Všechny nové sklizně budou již prováděny výhradně s pomocí systému Heritrix. Při stěhování dat na diskové pole dojde i k jejich konverzi ze staršího formátu tar.gz NEDLIB Harvesteru do novějšího formátu arc.gz, používaného Heritrixem.

V oblasti zpřístupnění archivu se pozornost soustředila především na produkt NWA Toolset, který přímo podporuje formát arc generovaný Heritrixem. Také NWA Toolset letos již vyšel v několika verzích a přes určité problémy s lokalizací se nyní jeví jako vhodný nástroj pro fulltextové prohledávání webového archivu. K umožnění zpřístupňování archivovaných zdrojů z právního hlediska jsou uzavírány smlouvy s vydavatelem vybraných online publikovaných zdrojů, poskytujících Národní knihovně ČR oprávnění ke zpřístupňování těchto publikací z digitálního archivu – k datu 30. 11. bylo uzavřeno 20 smluv. Pro správu údajů souvisejících se zpřístupňováním archivovaných dokumentů byl vytvořen komplexní administrativní systém, přístupný řešitelům ke sdílení na serveru webarchiv.

VISK 8 - Informační zdroje - B 2005

Významné domácí online zdroje jsou popisovány a zpřístupňovány prostřednictvím báze WEB v katalogu NK, kde je v případě zdrojů s povoleným přístupem do archivu zapisována rovněž URL adresa do archivu. Báze WEB by měla v příštím roce být konfigurována tak, aby umožňovala také popis a zpřístupňování zdrojů pro oborové informační brány. Záznamy jsou zde ukládány ve standardním formátu – do poloviny roku 2004 ve formátu UNIMARC, v polovině roku byla provedena konverze a záznamy jsou nyní ukládány ve formátu MARC21. Pro účely zpřístupňování zdrojů v oborových informačních branách budou záznamy konvertovány do formátu Dublin Core.

Všechny popsané výsledky jsou dostupné na <http://www.webarchiv.cz>

Příprava, testování a rozvoj standardů pro budování oborových informačních bran v ČR

V návaznosti na schválení prostředků na testování a rozvoj standardů pro budování oborových informačních bran v ČR částečně v rámci výzkumného záměru NK a částečně v rámci projektu 1N a naopak neschválení technických prostředků nezbytných pro budování oborových informačních bran, byl z prostředků VISK 8/B financován pouze nákup dvou samostatných SFX instancí nezbytných pro poskytnutí diferencovaných přidaných služeb, nikoli testování a rozvoj knihovnických standardů pro budování oborových informačních bran v ČR.

Optimalizace věcného zpřístupnění

K základním předpokladům **optimalizace věcného zpřístupnění** s ohledem na integraci českých zdrojů do mezinárodního kontextu patří především aplikace metody Konspektu pro jednotlivé typy dokumentů a obohacení tematických termínů o jazykové varianty, především v angličtině.

Ve spolupráci byly vytvořeny aplikace schématu Konspektu pro

staré tisky http://www.nkp.cz/pages/page.php3?page=fond_startisk_kospekt.htm

hudebniny http://www.nkp.cz/pages/page.php3?page=fond_hudeb_kospekt.htm

lékařství http://www.nkp.cz/pages/page.php3?page=fond_lekarstvi_kospekt.htm

Bylo dokončeno ladění konkordance MDT a DDT

http://www.nkp.cz/pages/page.php3?page=fond_Mdt_tabulky1.htm

Byly zapracovány potřebné úpravy do schématu Konspektu

http://www.nkp.cz/pages/page.php3?page=fond_kospekt.htm

Byly připojeny anglické ekvivalenty v autoritních záznamech tematických autorit

http://sigma.nkp.cz/F?func=file&file_name=find-a&local_base=AUT10

Důslednou aplikací těchto předpokladů vzniká integrovaný nástroj pro indexaci a vyhledávání heterogenních informačních zdrojů sloužící k řízenému zpřístupňování informačních zdrojů, který usnadňuje propojení jednotlivých informačních zdrojů a umožňuje univerzální přístup k informačním zdrojům a službám; hierarchická struktura řízeného souboru na úrovni skupin Konspektu slouží jako základ pro tvorbu předmětově orientovaných univerzálních, polytematických i monotematických bran.

VISK 8 - Informační zdroje - B 2005

Popis projektu

Cíle

Projekt *Zajištění provozu Jednotné informační brány v celonárodním měřítku a zpřístupnění informačních zdrojů Národní knihovny České republiky* (JIB) v sobě integruje několik souvisejících projektů rozhodujícího strategického i praktického významu pro české knihovnictví. Cíle projektu budou v roce 2005 rozděleny do několika oblastí:

1. **Zajištění provozu a rozvoje Jednotné informační brány (JIB) v celonárodním měřítku včetně technického zastřešení tvorby oborových informačních bran**
2. **Zpřístupnění informačních zdrojů Národní knihovny České republiky**
3. **Zpřístupnění významných českých webových zdrojů**
4. **Optimalizace věcného zpřístupnění s ohledem na integraci českých zdrojů do mezinárodního kontextu**

1. **Zajištění provozu a rozvoje Jednotné informační brány (JIB) v celonárodním měřítku včetně technického zastřešení tvorby oborových informačních bran**

MetaLib

Hlavní činnosti správy a rozvoje MetaLibu v rámci JIB v roce 2005 můžeme rozdělit do pěti základních oblastí:

- *Administrace a údržba systému MetaLib*
- *Správa stávajících informačních zdrojů a připojování nových zdrojů*
- *Správa a rozvoj Z39.50 rozhraní JIB pro stahování záznamů*
- *Vývoj portálu a úpravy MetaLibu pro oborové informační brány*
- *Tvorba informačních stránek, Informačního zpravodaje JIB, školení a prezentace JIB*

Administrace a údržba systému MetaLib

Na první čtvrtletí roku 2005 je plánován přechod na MetaLib verze 3. Současná verze MetaLibu je 2.15. MetaLib verze 3 přinese zcela nové uživatelské rozhraní a změnu pracovních postupů. Upgrade na verzi 3 bude poměrně časově náročný, vyžádá si cca 1 – 2 měsíce času, během kterých bude nové rozhraní kompletně lokalizováno do češtiny (stávající českou lokalizaci ve verzi 2 nebude možné použít), upraveno po grafické stránce a otestováno. Bude také nutno nakonfigurovat nový systém předmětových kategorií, jehož technologie se změní. V průběhu těchto prací bude přístupný současný MetaLib verze 2.15, úpravy konfigurací zdrojů atp. bude nutné provádět na obou dvou verzích. V průběhu roku 2005 budou vydávány revize verze 3, které budeme průběžně aplikovat a celý systém upravovat.

Správa stávajících informačních zdrojů a připojování nových zdrojů

V průběhu roku 2005 budeme udržovat konfigurace všech stávajících informačních zdrojů, domácích i zahraničních. Vzhledem k velkému počtu připojených databází dochází na straně vzdálených zdrojů průběžně k výpadkům (nedostupnost Z39.50 serverů, změny konfigurací atp.), které je nutné řešit se správci těchto zdrojů. Tato činnost představuje velký objem prací a tvoří hlavní know-how projektu: na jejím výstupu vzniká cenná znalostní báze o zdrojích a jejich nastavení. Během roku 2005 budou připojovány nové zdroje, odkazové i prohledatelné podle potřeb uživatelů a podle provozních možností. Uživatelům, kteří mají právo využívat placené zdroje (např. z konsorciálních licencí), které jsou prohledatelné v JIB, budou tyto zdroje na základě jejich zájmu zpřístupňovány. Oprávnění přístupu ke zdrojům bude dále řešeno pomocí definic rozsahů IP adres, které budeme udržovat v aktuálním stavu.

Správa a rozvoj Z39.50 rozhraní JIB pro stahování záznamů

Rozhraní Z39.50 bude v roce 2005 dále rozvíjeno. Bude pokračovat propagační činnost a budeme umožňovat přebírání záznamů dalším českým knihovnám. Odhadujeme, že počet knihoven užívajících

VISK 8 - Informační zdroje - B 2005

tuto službu se zvedne do konce roku 2005 až na dvojnásobek (cca 90 knihoven oproti 45 knihovnám připojeným k 29.12.2004). Odpovídajícím způsobem se zvýší i počet dotazů na Z39.50 server MetaLibu (nyní cca 1000 dotazů denně) a zároveň se zvýší i objem prací potřebných pro administraci Z39.50 rozhraní (vytváření nových profilů, úpravy profilů, zodpovídání dotazů uživatelů, konfigurace, konverze). Nadále budeme spolupracovat na zdokonalení funkcionality stahování záznamů s firmou Ex Libris, aby byla efektivita přebírání záznamů ještě vyšší. V konverzním modulu MetaLibu budou průběžně aplikována nová konverzní pravidla podle toho, jak budou uvolňována v NK. Pro včasné informování uživatelů o novinkách ve službě přebírání záznamů bude dále udržována a využívána elektronická konference prebirani@cuni.cz.

Vývoj portálu a úpravy MetaLibu pro oborové informační brány (OIB)

Pro každou oborovou bránu bude nejprve vytvořena samostatná instance MetaLibu, která se bude odlišovat designem a nabídkou zdrojů. V průběhu roku 2005 bude zakoupen X-Server pro API rozhraní, které bude umožňovat zpřístupnění funkcí MetaLibu formou vhodnou k prezentaci OIB. Bude vyvinuto nové grafické rozhraní, které bude více vhodné pro práci s OIB než nativní rozhraní MetaLibu verze 3. Jako vývojové a aplikační prostředí bude využit produkt Oracle Application Server, ve kterém vznikne portálové řešení integrující MetaLib spolu s dalšími částmi (portlety), jako jsou například ankety, diskuse, novinky atp. Hlavní část prací bude soustředěna na testování a implementaci Oracle Application Server, vývoj portálových aplikací, zejména vývoj portletu paralelního vyhledávače s funkcemi MetaLibu a funkcionality uživatelských účtů a autentikace. Právě v této oblasti předpokládáme největší rozvoj a hlavní soustředění pracovních aktivit.

Tvorba informačních stránek, školení a prezentace JIB

V roce 2005 budou dále spravovány a rozvíjeny informační stránky <http://jib-info.cuni.cz/>, kde přibude mj. dokumentace k verzi 3 MetaLibu. Jelikož uživatelské rozhraní MetaLibu bude ve verzi 3 zcela přebudováno, bude nezbytná příprava několika výukových materiálů pro současné i nové uživatele JIB. Budou vytvořeny interaktivní výukové materiály s obrazovou i zvukovou složkou s názornou ukázkou hlavních funkcí nového rozhraní. K informování o novinkách JIB bude dále sloužit Informační zpravodaj, rozesílaný prostřednictvím elektronické konference jib-info@cuni.cz, který odebírá více než 800 uživatelů z uživatelské základny JIB (V JIB je v současné době cca 5000 registrovaných uživatelů, další řada uživatelů pracuje s JIB jako neregistrovaný uživatel). Informační zpravodaj bude dále vydáván jako občasník cca 2x ročně. Budou probíhat školení uživatelů, se soustředěním na cílovou skupinu univerzitních studentů a akademických pracovníků. JIB bude dále prezentována na důležitých konferencích a seminářích v České republice i v zahraničí.

SFX

Hlavní plánované činnosti správy a rozvoje SFX v rámci JIB v roce 2005 je možné rozdělit do pěti základních oblastí:

- *Administrace a údržba SFX JIB*
- *Správa stávajících informačních zdrojů, připojování nových zdrojů a knihoven*
- *Upgrade na verzi 3*
- *Správa samostatných SFX instancí pro oborové brány Musica a Knihovnictví a informační věda*
- *Tvorba informačních stránek, Informačního zpravodaje JIB, školení a prezentace JIB s ohledem na upgrade na verzi 3 a rozšíření JIB o oborové informační brány*

Administrace a údržba SFX JIB

Pravidelně budou aplikovány měsíční revize programové částí i znalostní báze. Bude zajištěn provoz a dostupnost služeb SFX podle podmínek NK.

Správa stávajících informačních zdrojů, připojování nových zdrojů a zapojování knihoven

V průběhu roku 2005 budou udržovány v chodu všechny stávající informační zdroje, domácí i zahraniční. Podle potřeby budou upravovány konfigurace rozsahů ip adres pro zpřístupnění licencovaných zdrojů stávajícím a nově připojovaným knihovnám. Dokončeno bude připojení generátoru citací provozovaného Masarykovou univerzitou v Brně.

VISK 8 - Informační zdroje - B 2005

Upgrade na verzi 3

Začátkem roku 2005 proběhne upgrade SFX na verzi 3. Nová verze zachovává všechnu funkcionalitu verze 2 a přináší nově plnou podporu pro UTF-8, možnost provozu v několika jazykových verzích, vyhledání informace také o časopisech, které nejsou prostřednictvím knihoven on-line přístupné v plných textech, prohledatelný A-Z seznam časopisů dostupných on-line v plných textech, podrobné informace o vydavateli časopisu z databáze Library Of Congress Concer, možnost třídění časopisů do kategorií, statistiky podle normy COUNTER a možnost dynamicky skrývat / odkrývat část nabídky obsahující méně významné služby. Kromě těchto funkcí verze 3 přináší také jednodušší správu a průběžné aktualizace znalostní báze, které obojí zjednoduší rutinní správu a umožní věnovat více času na optimalizaci a customizaci služeb SFX.

Správa samostatných SFX instancí pro oborové brány Musica a Knihovnictví a informační věda

Podle dohody s odbornými guaranty oborových informačních bran budou veřejně spuštěny dvě instance SFX specializované na obory hudba a knihovnictví a informační věda.

Tvorba informačních stránek, Informačního zpravodaje JIB, školení a prezentace JIB s ohledem na upgrade na verzi 3 a rozšíření JIB o oborové informační brány

Průběžně budou aktualizovány informační stránky na <http://jib-info.cuni.cz/> s ohledem na upgrade na verzi 3, rozšíření JIB o oborové informační brány a připojované nové zdroje a knihovny.

O novinkách budou uživatelé informováni také prostřednictvím Informačního zpravodaje JIB (<http://jib-info.cuni.cz/zpravodaj>), který je rozesílán elektronickou konferencí jib-info@cuni.cz, ve které je registrováno více než 840 uživatelů JIB. Po upgrade na verzi 3 SFX i MetaLib proběhnou školení, nové možnosti SFX JIB budou představeny na konferencích Automatizace knihovnických procesů, Infos, Inforum, Knihovny Současnosti a Automatizace knihoven.

V předcházejícím textu byly popsány činnosti spíše technického charakteru, které jsou nezbytné pro provoz a rozvoj JIB v roce 2005. Zajišťují je částečně Ústav výpočetní techniky Univerzity Karlovy a částečně externí pracovníci najímaní přímo na konkrétní práce související se zajištěním provozu JIB. Na tyto činnosti musí nutně navazovat i knihovnické činnosti koordinované v rámci Referenčního centra NK. Zejména přechod na nové verze programů MetaLib i SFX v roce 2005 musí být doprovázen následujícími kroky:

- testování a doladění jednotlivých zdrojů, které jsou prohledatelné v rámci JIB
- prověření možnosti rozšíření nabídky prohledatelných zdrojů – prověření stávajících odkazových zdrojů + zapojení nových vytipovaných zdrojů (např. zdroje AV ČR, ČVUT atd.)
- prověření nabídky SFX cílů pro přidané služby
- vytvoření nových uživatelských příruček reagujících na změnu filozofie uživatelského rozhraní
- vytvoření nových informačních letáků
- školicí činnost související s novou verzí SW

Další související činnosti

- součinnost s dalšími útvary NK na budování oborových informačních bran (kritéria výběru, katalogizace, nastavení služeb)
- spolupráce na propojení plných textů českých článků (propojení záznamů z báze ANL s plným textem vybraných periodik zdroje Anopress)
- soustavné naplňování a zkvalitňování nabídky periodik dostupných prostřednictvím portálu EZB (přístup k plným textům)

2. Zpřístupnění informačních zdrojů Národní knihovny České republiky

Vlastní zdroje

Fondy NK <http://konspekt.nkp.cz> vznikaly v průběhu několika staletí a obsahují více než 6 miliónů svazků. Jedná se o nejrozsáhlejší fondy v České republice, jejichž celkový význam i hodnota jsou zcela ojedinělé v národním i mezinárodním měřítku. Postupně probíhá retrospektivní konverze katalogů NK, které jsou pak dostupné na internetu. Hotové záznamy jsou zpřístupněny

VISK 8 - Informační zdroje - B 2005

prostřednictvím databází NK a souborného katalogu CASLIN v systému ALEPH. NK buduje rovněž rozsáhlou článkovou databázi s napojením na plné texty článků. Zpřístupnění katalogů a databází NK v JIB je pro uživatele NK i pro ostatní knihovny klíčové, ať již z hlediska vyhledávání, MVS, stahování záznamů nebo snadného startu k dalším službám nabízeným v JIB.

Externí zdroje

NK je leaderem nebo účastníkem většiny celonárodních i dalších konsorcií vytvořených za účelem zpřístupnění externích elektronických zdrojů. Jejich repertoár je velmi bohatý a integrované zpřístupnění prostřednictvím JIB vede k jejich komfortnějšímu a vyššímu využití a lepší propagaci.

3. Zpřístupnění významných českých webových zdrojů

Trvalým zpřístupněním českých zdrojů publikovaných v síti internet se zabývá projekt WebArchiv <http://webarchiv.nkp.cz>. V roce 2005 zůstává nadále cílem řešitelského týmu hlavně *získávání dat*. Jedná se jednak o automatický sběr „českého webu“, indexování a ukládání těchto dat v digitálním archivu. Souběžně s touto činností se provádí prohledávání webu a výběr významných zdrojů s ohledem na stanovená kritéria výběru. Řešení problematiky má linii technickou a knihovnickou (zahrnující i problematiku legislativy).

Technická linie

Řešení problematiky v oblasti informačních technologií je zajišťováno externě formou objednávání služeb (zejména ÚVT Masarykovy univerzity v Brně) a částečně spoluprací Moravské zemské knihovny v Brně. V letošním roce se bude jednat zejména o práce zaměřené na celoplošné sklízení zdrojů domény .cz. Koncem roku 2004 bylo ukončeno využívání programu NEDLIB Harvester, jehož vývoj byl ukončen, a bylo zahájeno testování a využívání programu Heritrix (vývoj Internet Archive). Nynější verze 1.2.0 tohoto volně dostupného archivního crawleru se vyznačuje mnoha důležitými vlastnostmi, které dřívější NEDLIB Harvester neměl. V letošním roce se bude testovat nejprve na sklízení serverů, s jejichž vydavateli je uzavřena smlouva o poskytování online zdrojů. Po doladění konfigurace programu bude možno spustit další celoplošnou sklizeň. Pro ukládání dat pro účely archivace je nyní k dispozici nově zakoupené diskové pole. Při stěhování dosud stažených dat (objem cca 1 TB) na diskové pole dojde i k jejich konverzi ze staršího formátu tar.gz NELDLIB Harvesteru do novějšího formátu arc.gz, používaného systémem Heritrix. Stávající kapacita diskového pole použitelná pro uložená data je 2,5 TB, nákupem 7 disků o kapacitě 400 GB, tedy plným obsazením diskového pole by se měla použitelná kapacita rozšířit cca na 5 TB (v závislosti na konečné konfiguraci diskového pole). Ke zpřístupňování archivu (tedy omezeného souboru dat, tj. zdrojů, na něž je uzavřena smlouva s vydavatelem - viz dále oblast knihovnická) bude využíván norský nástroj NWA Toolset, který přímo podporuje formát arc generovaný programem Heritrix. Tento nástroj se průběžně vyvíjí a pro účely projektu WebArchiv je také průběžně lokalizován a upravován. V současné době se jeví jako nejvhodnější volně dostupný nástroj pro fulltextové prohledávání webového archivu. Tyto nástroje by měly být ještě doplněny o systém PANDAS, který by měl umožnit snadnější správu a zpřístupnění dokumentů tam, kde byla uzavřena smlouva s vydavatelem. Systém PANDAS bude k volnému použití zpřístupněn pravděpodobně v průběhu jara 2005. V současné době se také dokončuje nová verze generátoru metadat Dublin Core, která by měla reflektovat změny standardů a technologií, ke kterým došlo od vydání současné verze.

Knihovnická linie

Linii knihovnickou (včetně legislativy) a oblasti hraniční zajišťují pracovníci NK ČR, příp. ve spolupráci s externími specialisty. Vzhledem k současné legislativě, která neumožňuje zpřístupňovat dokumenty uložené v archivu z celoplošné sklizeň, řeší se provizorně problém se zpřístupněním významných zdrojů uzavíráním smluv o poskytování online zdrojů s vydavateli vybraných zdrojů. Celá intelektuální činnost s tím související je značně časově náročná. Vyžaduje prohledávání webu a výběr vhodných zdrojů v souladu se stanovenými kritérii výběru, jednání s vydavateli, metadatový popis zdrojů, bibliografický popis zdrojů v katalogu NK (báze WEB), správu údajů o archivovaných dokumentech včetně sledování event. omezení přístupu ze strany vydavatele aj. Pro správu údajů o archivovaných dokumentech je v současné době využíván a doladován vlastní systém; v polovině roku 2005 by měl být dán volně k dispozici dokonalejší australský systém - nástroj pro řízení procesu

VISK 8 - Informační zdroje - B 2005

archivace PANDAS. Cílem řešitelů je v letošním roce podstatně navýšit objem zdrojů, které je možno zpřístupňovat. K tomu by měly napomoci 2 faktory: a) lze očekávat, že v rámci aktualizace Autorského zákona v ČR bude umožněno knihovnám a dalším paměťovým institucím zpřístupňovat lokálně zdroje uložené ve svém digitálním archivu, b) řešitelé se pokusí dojednat s právníky možnost uzavírání dohod s vydavateli elektronickou cestou, což by mělo značně zjednodušit procedurální stránku jednání s vydavateli. Bude pokračovat příprava podkladů pro návrhy legislativních změn, zejména zákonů vztahujících se k povinnému výtisku.

NK ČR plánuje přičlenění do konsorcia International Internet Preservation Consortium (IIPC) v rámci jeho rozšiřování v polovině roku 2005. Toto konsorcium má v současné době 12 členů (11 národních knihoven a nezisková organizace Internet Archive) a jeho cílem je: a) umožnit sběr a archivaci bohatého obsahu internetu jako celosvětového souboru informací a zajistit k němu trvalý přístup, b) napomáhat vývoji a využití společných nástrojů, technologií a standardů, které umožní tvorbu mezinárodního archivu, c) podporovat národní knihovny v jejich úsilí zaměřeném na archivaci a ochranu internetových zdrojů. Cílem činnosti konsorcia je zajistit kompatibilitu a šetřit „společné“ peníze. Během první poloviny roku 2005 by měly být k dispozici volně dostupné aktualizované verze výše zmíněných nástrojů vyvinutých v členských zemích IIPC a ČR by měla spoluprací v rámci konsorcia a zejména využíváním společných nástrojů přispět k dalšímu rozvoji směřujícímu k celosvětové archivaci webu a zařadit se tak mezi renomované knihovny. NK ČR počítá s možností úhrady členství v IIPC v rámci vkladu NK k realizaci tohoto projektu.

4. Optimalizace věcného zpřístupnění s ohledem na integraci českých zdrojů do mezinárodního kontextu

Tvorba a aplikace mezinárodně platných standardů v oblasti věcného zpřístupnění heterogenních informačních zdrojů aplikovaných v rámci JIB

Prvním cílem této části projektu je tvorba a aplikace mezinárodně platných standardů v oblasti věcného zpřístupnění heterogenních informačních zdrojů aplikovaných v rámci JIB, které spočívají (mimo jiné) ve stanovení jednotlivých variant věcné katalogizace, tj. minimální, střední a úplné jako jednoho z nástrojů postupné harmonizace metod a postupů věcné katalogizace, dále pak v přímé integraci 2. hierarchické úrovně schématu Konspektu do procesu zpřístupnění informačních zdrojů, t.j.

- v aplikaci odpovídajících skupin Konspektu v bibliografických záznamech
- v aplikaci odpovídajících skupin Konspektu v autoritních záznamech
- v pokračující aplikaci anglických ekvivalentů v souboru tematických autorit
- v postupném obohacování autoritních záznamů o další jazykové varianty.

Tvorba a konkrétní aplikace kategorizačního schématu pro potřeby oborových informačních bran

Druhým cílem této části projektu je tvorba a konkrétní aplikace kategorizačního schématu pro potřeby oborových informačních bran, které pokrývají sémantické domény hudba a knihovnictví a informační věda.

Vytvoření základních předpokladů pro zlepšení v oblasti komunikace odborných informací v prostředí www a podpora strojového zpracování informací

S oběma předchozími cíli úzce souvisí další cíl této části projektu, tj. vytvoření základních předpokladů pro zlepšení v oblasti komunikace odborných informací v prostředí www a podpora strojového zpracování informací, kterých lze dosáhnout

- plnou integrací řízených slovníků a klasifikačních systémů do procesu organizace a vyhledávání informací
- vývojem a aplikací doménových ontologií jako nástroje konceptualizace informací.

Přínos realizace projektu

Splnění všech uvedených cílů a tlak projektu na respektování mezinárodních standardů mají rozhodující význam pro další rozvoj českého knihovnictví v rovině strategické i praktické.

Splnění podmínek pro získání dotace

- komplexní automatizace knihovnických procesů v kvalitním, stabilním systému s implementovanými a dostatečně odzkoušenými standardy (Z39.50 protokol verze 3 pro vyhledávání a stahování záznamů, implementace Z klienta i Z serveru, u obou zajištěna podpora Bath profilu verze 1.1 na úrovních shodnosti 0 a 1 - viz <http://www.nlc-bnc.ca/bath/bp-current.htm>, UNIMARC nebo MARC 21, podpora katalogizace podle AACR2R) – **systém ALEPH 14.2 splňuje uvedené podmínky, v NK jsou dodržovány jmenované standardy pro katalogizaci**
- ochota poskytnout vlastní informační zdroje (především katalogy a databáze) zdarma – **ANO, NK již své katalogy a databáze zdarma poskytuje**
- dostatečné zkušenosti s automatizací knihovnických procesů – **ANO (od počátku 80.let 20. století)**
- kvalitní připojení zaručující trvalou a snadnou dostupnost nabízených zdrojů – **ANO – viz tabulka**
- odpovídající podmínky pro zpřístupnění elektronických informačních zdrojů pro uživatele (PC určená pro uživatele, kvalifikovaný a proškolený personál, dostatečný počet hodin pro veřejnost) – **ANO – viz tabulka**

Kompatibilita se stávajícím směrem vývoje a standardy

Kompatibilita se stávajícím směrem vývoje a standardy uvedenými v zadání je samozřejmá – projekt významně přispívá k implementaci mezinárodních standardů (knihovnických i technických) v českých knihovnách. Protože respektování knihovnických i technických standardů je základní podmínkou zapojení do projektu, zapojení/nezapojení zejména velkých knihoven je praktickým důkazem respektování/nerespektování standardů jak v těchto knihovnách, tak u dodavatelů jejich knihovnických systémů. Projekt JIB významnou měrou přispívá ke zlepšení situace v této oblasti, protože díky němu se respektování/nerespektování standardů přesunulo z roviny teoretických diskusí do roviny praktické, snadno a ihned ověřitelné.

Příloha č. II

ROZPOČET PROJEKTU*(Všechny ceny uvádějte včetně DPH)*

	Požadavek na dotaci	Vlastní prostředky	Náklady projektu celkem
Celkové náklady projektu (Kč):	2 999 000	2 139 878	5 138 878
Vyjádřete v procentech poměr mezi požadovanou dotací a náklady hrazenými z ostatních zdrojů (v %)	58%	42%	100%

Investiční náklady projektu:

Položka:	Požadavek na dotaci	Vlastní prostředky	Investiční náklady projektu celkem
Rozšíření diskového pole pro WebArchiv	100 000	50 000	150 000
X server	200 000	50 000	250 000
Celkem investiční náklady:	300 000	100 000	400 000

Neinvestiční náklady projektu:

Položka:	Požadavek na dotaci	Vlastní prostředky	Neinvestiční náklady projektu celkem
1) nákupy - drobný hmotný majetek			
PC, materiál	0	60 000	60 000
-drobný nehmotný majetek			
5xlicence Z39.50	62 000	0	62 000
2) služby			
ExLibris – MetaLib + 1SFX maintenance	900 000	21 752	921 752
ExLibris – 2SFX maintenance	0	38 686	38 686
JIB – provoz a rozvoj	882 000	90 000	972 000
Oborové brány – provoz a rozvoj	160 000	30 000	190 000
WebArchiv – provoz a rozvoj	400 000	130 000	530 000
Z 39.50 licence – maintenance	0	9 440	9 440
WebArchiv – materiály pro školení a info	20 000	10 000	30 000
JIB – materiály pro školení a info	50 000	10 000	60 000
3) ostatní osobní náklady (OON)			
WebArchiv - provoz a rozvoj, knih. čin.	60 000	10 000	70 000
JIB – knihovnické činnosti	70 000	40 000	110 000
Optimalizace věcného zpřístupnění	80 000	30 000	110 000
Management a koordinace projektu JIB	0	20 000	20 000
Příprava české verze nových materiálů ISBN	15 000	0	15 000
4) ostatní			
Režie	0	1 540 000	1 540 000
5) ostatní			
Celkem neinvestiční náklady:	2 699 000	2 039 878	4 738 878

Další zdroje krytí projektu:	
-------------------------------------	--

VISK 8 - Informační zdroje - B 2005**ROZPIS ROZPOČTU**

Celkové náklady: (tzn. součet všech nákladů na projekt, vlastní, příp. další zdroje + dotace)

Dotace: 2 999 000 Kč

Vlastní zdroje: 2 139 878 Kč

Celkem: 5 138 878 Kč

Dotace:

Investiční náklady: (Zde uveďte podrobné zdůvodnění jednotlivých položek.)

Rozšíření diskového pole pro WebArchiv: 100 000 Kč

Rozšíření diskového pole pro WebArchiv (dokoupení zbývajících 7 disků do diskového pole pořízeného v roce 2004). Diskové pole je využíváno pro ukládání stažených dat.

X-Server pro MetaLib: 200 000 Kč

Zakoupení X-Serveru pro MetaLib je nezbytnou podmínkou rozšíření funkcionality systému MetaLib zejména pro oborové informační (viz Popis projektu). Nabídka Ex-Libris viz Příloha 1.

Neinvestiční náklady: (Přesně specifikujte jednotlivé položky uvedené v tabulce pod body 1), 2), 3) a 4)

1) Nákupy – drobný nehmotný majetek

Licence Z39.50 (5x): 62 000 Kč

Důsledkem rostoucího využití JIB je vyčerpání dostupných Z39.50 licencí a nutnost jejich dokoupení.

2) Služby

Ex Libris – MetaLib a 1SFX maintenance, údržba znalostní báze: 900 000 Kč

Roční poplatky za údržbu MetaLib s možností využití v celonárodním měřítku a 1 univerzální instance SFX. Dodatek ke smlouvě s ExLibris viz Příloha 2. V mezinárodním kontextu se jedná o unikátní nabídku. Výhodné cenové podmínky se vedení projektu JIB podařilo vyjednat díky tomu, že JIB patří k nejstarším a zároveň nejvyspělejšími instalacím programů MetaLib a SFX na světě. Členové řešitelského týmu se podílejí na testování a rozvoji obou produktů.

JIB – provoz a rozvoj – technické a programátorské činnosti – ÚVT + další externí dodavatelé: 882 000 Kč

Lokální implementace nových verzí, správu provozu obou systémů (HW i SW) a řadu dalších činností (viz Popis projektu) zajišťuje výhradní distributor obou systémů v ČR – ÚVT ve spolupráci s dalšími externími subjekty. Na zabezpečení provozu a rozvoje projektu se již v roce 2004 podílelo celkem 10 kmenových i externích pracovníků (4 přepočtené úvazky), pro rok 2005 je třeba počítat s ohledem na další rozšíření služeb s rozšířením pracovních kapacit.

Oborové brány – provoz a rozvoj – technické, programátorské, grafické a další činnosti: 160 000 Kč

Budování oborových informačních bran pro obory hudba a knihovnictví a informační věda si vyžádá řadu technických a programátorských prací (viz Popis projektu), na jejichž zabezpečení se budou podílet externí pracovníci.

WebArchiv – provoz a rozvoj – technické a programátorské činnosti, údržba webové stránky, provoz a správa systémů: 400 000 Kč

VISK 8 - Informační zdroje - B 2005

Technické a programátorské činnosti související se zajištěním provozu projektu a jeho dalšího rozvoje, zaměřené zejména na získávání dat a s tím související správu systémů, úpravy a testování programů pro sklízení (archivního crawleru Heritrix - stávající verze 1.2.0, v roce 2004 bude zpřístupněna nová verze), indexaci (úpravy a testování NWA Toolset) a zpřístupňování (PANDAS), úprava generátoru metadat DC.

WebArchiv – materiály pro školení a informace o projektu: 20 000 Kč

Změna technologií a další rozvoj projektu budou v roce 2005 vyžadovat vydání různých materiálů pro školení a informování o projektu.

JIB – materiály pro školení a informace o projektu: 50 000 Kč

Změna technologií a další rozvoj projektu budou v roce 2005 vyžadovat vydání různých materiálů pro školení a informování o projektu.

3) Ostatní osobní náklady

WebArchiv – provoz a rozvoj – knihovnické činnosti, spolupráce s vydavateli, dílčí programátorské činnosti, správa serverů: 60 000 Kč

Knihovnické činnosti, konzultace, spolupráce s vydavateli – práce zajišťované pracovníky NK a dalšími externími subjekty. Činnosti budou vykonávány v rámci dohod o provedení práce, nejsou zde kalkulovány náklady na sociální a zdravotní pojištění.

JIB – provoz a rozvoj – knihovnické činnosti: 70 000 Kč

Knihovnické činnosti (podrobnější specifikace viz Popis projektu) zajišťované pracovníky NK a dalšími externími subjekty. Část činností bude vykonávána v rámci dohod o provedení práce, část v rámci dohod o pracovní činnosti. Náklady na sociální a zdravotní pojištění jsou kalkulovány pouze pro část činností a budou hrazeny z rozpočtu NK.

Optimalizace věcného zpřístupnění: 80 000 Kč

Ukládání anglických ekvivalentů do souborů věcných autorit, ukládání údajů konspektu a optimalizace a ladění konkordance klasifikací (podrobnější specifikace viz Popis projektu) zajišťované pracovníky NK a dalšími externími subjekty. Činnosti budou vykonávány v rámci dohod o provedení práce, nejsou zde tedy kalkulovány náklady na sociální a zdravotní pojištění.

Příprava české verze nových materiálů ISBN: 15 000 Kč

Dobré fungování přidělování ISBN v ČR je důležitou podmínkou správné a snadné lokalizace dokumentů v rámci JIB. V mezinárodním kontextu dochází v oblasti ISBN v současné době k poměrně zásadním změnám, které je třeba promítnout do materiálů v češtině.

Náklady hrazené z vlastních zdrojů: (Opět konkrétně uveďte svoji spoluúčasť.)

Investiční náklady

Rozšíření diskového pole pro WebArchiv: 50 000 Kč

Rozšíření diskového pole pro WebArchiv (dokoupení zbývajících 7 disků do diskového pole pořízeného v roce 2004) – využíváno pro ukládání stažených dat

X-Server pro MetaLib: 50 000 Kč

Zakoupení X-Serveru pro MetaLib je nezbytnou podmínkou rozšíření funkcionality systému MetaLib popsané v cílech projektu. Nabídka Ex-Libris je přiložena.

Neinvestiční náklady: (Přesně specifikujte jednotlivé položky uvedené v tabulce pod body 1), 2), 3) a 4)

VISK 8 - Informační zdroje - B 2005

1) Nákupy – drobný hmotný majetek

JIB – materiál: 60 000 Kč

PC pro kontrolovaný přístup do WebArchivu, drobný HW a SW, materiály pro školení, propagační materiály, upgrade PC

2) Služby

Ex Libris – MetaLib a 1SFX maintenance, údržba znalostní báze: 21 752 Kč

Roční poplatky za údržbu MetaLib a 1 univerzální instance SFX. Dodatek ke smlouvě s ExLibris viz Příloha 2. V mezinárodním kontextu se jedná o unikátní nabídku. Výhodné cenové podmínky se vedení projektu JIB podařilo vyjednat díky tomu, že JIB patří k nejstarším a zároveň nejvyspělejšími instalacím programů MetaLib a SFX na světě. Členové řešitelského týmu se podílejí na testování a rozvoji obou produktů.

ExLibris – 2 další SFX instance - maintenance pro rok 2005: 38 686 Kč

Pro budování dvou oborových informačních bran je nutné zajistit oborovou diferenciaci přidáním služeb. Tuto potřebu pokrývají dvě samostatné SFX instancí od firmy Ex Libris.

JIB – provoz a rozvoj – technické a programátorské činnosti – ÚVT+ další externí dodavatelé: 90 000 Kč

Lokální implementace nových verzí, správu provozu obou systémů (HW i SW) a řadu dalších činností (viz Popis projektu) bude zajišťovat výhradní distributor obou systémů v ČR – ÚVT. Na zabezpečení provozu a rozvoje projektu se již v roce 2003 podílelo na straně ÚVT celkem 9 kmenových i externích pracovníků (3,5 přepočtených úvazků), s minimálně stejným personálním zajištěním je nutné počítat i pro rok 2004.

Oborové brány – provoz a rozvoj – technické, programátorské, grafické a další činnosti: 30 000 Kč

Budování oborových informačních bran pro obory hudba a knihovnictví a informační věda si vyžádá řadu technických a programátorských prací (viz Popis projektu), na jejichž zabezpečení se budou podílet externí pracovníci.

WebArchiv – členství v konsorciu IIPC, provoz a rozvoj – technické a programátorské činnosti, údržba webové stránky, provoz a správa systémů: 130 000 Kč

Platba za členství v konsorciu IIPC. Technické a programátorské činnosti související se zajištěním provozu projektu a jeho dalšího rozvoje, zaměřené zejména na získávání dat a s tím související správu systémů, úpravy a testování programů pro sklizení (archivního crawleru Heritrix - stávající verze 1.2.0, v roce 2004 bude zpřístupněna nová verze), indexaci (úpravy a testování NWA Toolset) a zpřístupňování (PANDAS), úprava generátoru metadat DC.

Z39.50 licence – maintenance: 9 440

Roční maintenance za rok 2005 za nových 5 Z39.50 licencí.

WebArchiv – materiály pro školení a informace o projektu: 10 000 Kč

Změna technologií a další rozvoj projektu budou v roce 2005 vyžadovat vydání různých materiálů pro školení a informování o projektu.

JIB – materiály pro školení a informace o projektu: 10 000 Kč

Změna technologií a další rozvoj projektu budou v roce 2005 vyžadovat vydání různých materiálů pro školení a informování o projektu.

3) Ostatní osobní náklady

VISK 8 - Informační zdroje - B 2005

WebArchiv – provoz a rozvoj – knihovnické činnosti, spolupráce s vydavateli, dílčí programátorské činnosti, správa serverů: 10 000 Kč

Knihovnické činnosti, konzultace, spolupráce s vydavateli – práce zajišťované pracovníky NK a dalšími externími subjekty. Činnosti budou vykonávány v rámci dohod o provedení práce, nejsou zde kalkulovány náklady na sociální a zdravotní pojištění.

JIB – provoz a rozvoj – knihovnické činnosti: 40 000 Kč

Knihovnické činnosti (podrobnější specifikace viz Popis projektu) zajišťované pracovníky NK a dalšími externími subjekty. Část činností bude vykonávána v rámci dohod o provedení práce, část v rámci dohod o pracovní činnosti. Náklady na sociální a zdravotní pojištění jsou kalkulovány pouze pro část činností a budou hrazeny z rozpočtu NK.

Optimalizace věcného zpřístupnění: 30 000 Kč

Ukládání anglických ekvivalentů do souborů věcných autorit, ukládání údajů konspektu a optimalizace a ladění konkordance klasifikací (podrobnější specifikace viz Popis projektu) zajišťované pracovníky NK a dalšími externími subjekty. Činnosti budou vykonávány v rámci dohod o provedení práce, nejsou zde tedy kalkulovány náklady na sociální a zdravotní pojištění.

Management a koordinace projektů JIB a WebArchiv: 20 000 Kč

Management a koordinace projektů v rovině koncepční, provozní, technické a ekonomické zajišťované pracovníky NK. Část činností bude vykonávána v rámci dohod o provedení práce.

4) Ostatní

Mzdové náklady a režie projektu: 1 54 000

Poměrná část mzdových nákladů pracovníků NK podílejících se na projektech JIB a WebArchiv, pořízení a údržba pracovních stanic využívaných pro projekty JIB a WebArchiv, poměrná část režie kanceláří využívaných pro projekty JIB a WebArchiv,

Další zdroje krytí projektu (i předpokládané): (Vypište, pokud žádáte o grant na stejný projekt i u jiné organizace. Jedná se pouze o informativní údaj.)

Na projekt *Zajištění provozu Jednotné informační brány v celonárodním měřítku, zpřístupnění informačních zdrojů Národní knihovny České republiky a českých webových zdrojů* předkládaný v rámci VISK 8/B tematicky navazují dva další projekty. Výzkumná záměr NK s názvem *Budování vzájemně kompatibilních informačních systémů pro přístup k heterogenním informačním zdrojům a jejich zastřešení prostřednictvím Jednotné informační brány* a projekt schválený ve druhém kole programu MŠMT 1N *Koordinovaná tvorba oborových informačních bran pro oblast výzkumu: koordinace, hudba, knihovnictví a informatika*. Výzkumný záměr je svým záběrem podstatně širší než projekt předkládaný v rámci VISK 8/B a s určitou mírou zjednodušení lze říci, že výzkumný záměr vytváří teoretické a standardizační zázemí pro prakticky a provozně orientovaný projekt předkládaný v rámci VISK 8/B. Totéž platí i pro projekt MŠMT, který rovněž spadá do oblasti výzkumu a vývoje, nikoli oblasti provozní. V žádném případě tedy nedochází k duplicitnímu financování těchto činností, ale naopak k účelnému vícezdrojovému financování různých vzájemně navazujících a podmiňujících se činností a technologií.

Seznam příloh:

Příloha 1: X-Server – nabídka ExLibris

Příloha 2: Dádatky ke smlouvě o využití programů MetaLib a SFX